

Priplate na celu god 3 for., na pol god 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
 Za Srbiju 30, 16, 7 1/2 grosa. Izlazi svake Nedjelje jedanput.

Pisma svakoverstna pred meta molimo na uredništvo uputiti.
 Noplatjena neprimamo.

God. I. U Kalači

U Sridu 5. Listopada 1870.

Broj 30.

POZIV NA PREDPLATU.

Poklem naše na ovom polju dilovanje, i razvitak narodnosti, o što većem broju predplatnikah zavisi izavlja se: da će se predplata neprikidno primati na celu godinu kojaće se radi sravnjenja sa civilnom — koncem Prosinca dovršiti — cina dosadanja na 1/4 75 nov. na 1/2 1 f. 50 nov., na celu godinu 3 f. a. vr. koji sad na pol godine plati — ili je već početkom na celu izplatio — suvišak će se u došastju uračunati.

Uredništvo.

Braći Magjarima.

Borba izmedju romanske i germanske rase, koja se evo već od Rimljana amo vodi, i koju je Francuska poglavito pod Henrikom II, Ludvigom XIII i Ludvigom XIV produžila, evo će se prid očima našim da dovrši: padom romanske i pobedom germanske rase.

U povistnici ljudstva malo ima ovako zamašnih trenutakah, malo dogadjajah, koji čedu na potonji svijt od tako dugotrajnog i značajnog upliva biti, — dogadjajah, koji daju prosviti nove pute — politici nova sridstva — čovištvu nov oblik!

Narod nimački, koji je dosada po broju, položaju, prosviti i snagi sebe nedostojnu ulogu u politici igrao, počeo je 1866. god. razdilene udove svoje spajati, a silnim žrtvama istina, al i bezprimernim uspehom, evo će da ih spoji pobedama 1870. u ogromno tilo, u „ujedinjenu Nimačku,“ koja evo već sada, kad to ujedi-

njenje ni dovršila nije, drsko se hvata za krmilo u Evropi, i od svih velesila nema ni jedne, koja bi — joj na put pri tom pokušaju stati smila.

Eto vam uspeha načela narodnosti!

Isto je tako silno, da se na samo cezarizam Napoleona III. protiv njega boriti ne mogase; nego će evo i republika franceska, koja je jednom svu Evropu pokorila bila, šta više i sama sloboda, koja je tada četrnajest oduševljenih armadah protiv svojih neprijateljstava znala — istom načelu podleći mora.

Na misto Francuske, stupa Nimačka. Diktaturu francusku — o tome se varati netriba — zaminu će diktatura nimačka; i borba romanske i slavenske rase protiv te diktature karakterisaće vrmena, kojima na susrit idemo.

A šta ta diktatura, koja će biti u čvrstim rukama Bismarka i pruskih junkera, za Magjare, Čehe i druge manje narode znači, može se svako uviriti iz brošire Arkolaije, a svaki dan iz nimačkih listova „dobrih svojih prijateljstava“ u Beču.

Te tako nebi tribalo da ima sumnje u kojim bi redu valjalo Magjare u pridstojećoj borbi tražiti — valjalo bi dakle, da ih nadjemo za sada u redu boracah protiv pangermanizma; a potom protiv panslavizma, koji će se sigurno u vidu panrusizma pokušati — panrusizma, kojemu, to valda i Magjari znaju, ni Česi, ni Poljaci, ni južni Slaveni prijatelji nisu. Oni osobine svoje narodnosti, kraj sveg srodstva sa Rusima, tako isto ljube kao i Magjari; oni su spremni za održanje svoje narodnosti

sve žrtvovati, i tek kad bi sve, život i blago, žrtvujući, ipak došao očajni trenutak narodne propasti, kad drugog spasa bilo nebi, — prihvatili bi se oni toga Panslavizma — pritopili bi se prija u srodni nego u tuđ elementat.

A da do toga oćajanja ne dodje, da se oni toj krajnosti u narućje baciti ne moraju : u tome bi baš tribalo da leži zadaća Magjara.

Pa ipak sve što je do sada magjarska vlada radila, tako je protivno ovoj važnoj zadaći, tako je protivno životnim interesima i samih Magjarah, da bi se zaista čovik diviti morao, kad nebi iz dugog iskustva znao, da obično oko državničko ono nevidi, što je svakom očividno; kad nebi znao, da je pogriška a i propast svijuh vladah ponajviše to bilo, što se idejama, koje svitom vladaju, opiru, na misto da ih za sebe upotribe, istima se na čelo stave; te tako se s' pravom bojati moramo, da i za magjarsku vladu — kraj svih izvikanih državničkih svojstvah grofa Andrassya, koje mninje mi, usput budi rećeno, ni pošto ne dilimo — ne će važit ona izrika Napoleona I., Koju je on za vladu austrisku rekao, t. j. „da je uvijek sa jednom armadom i sa jednom idejom u nazadku!“

Sa jednom armadom? — O tome valda nije vridno ni govoriti.

Sa jednom idejom? — Ne — sa mlogima je vlada magjarska u nazadku.

Ona ne ponja ideju prave slobode, ugušuje je u Hrvatskoj pridavšije na milost i nemilost baronu Rauehu i njegovim pristalicama — ona je ne priznaje u Erdelju vladajuć u mlogime absolutistićnim zakonima Baha — ona ju pritiskuje u svojoj rodjenoj zemlji, obarajuć autonomnu ustanovu varmedjah, te bedeme slobode.

Ona neponja ideju i moć prosvite, jer ju hoće da degradira — za sridstvo svojih čisto magjarskih cilih.

Ona naposlidku ne ponja ideju narodnosti, njenu moć i silu, kad može i pomisliti, da će se narodi, koji u Magjarskoj žive odroditi se od najsvetijeg što imaju od narodnosti, imena i jezika svoga.

I stavljajuć se tako u opreku sa najsvetijim idejama i osićajima ljudskim, magjarska vlada misli odkloniti opasnosti, koje Magjarskoj prite — ona misli pospišno rišiti „životno pitanje“ opstanka naroda svoga — misli odoliti ogromnim državnim aglomeracijama, koje se evo stvaraju, i koje će se, kao lavine, za kratko vrime na nju da survaju? Nu je lito ludilo, grih samoubistvo?!

Promislivši sve ovo, mi još nećemo ufanje da gubimo, i nadamo se, da će Magjari pre dvanajestog časa vrnuti se sa opasnog puta kojim hode; da ćedu već jednom uviditi : da se samo u tisnoj, iskrenoj i bratskoj svezi sa manjim narodima, koji ih opkružuju, i kojima iste opasnosti prite — održati mogu; i da je naposlidku

ta spasonosna sveza samo na osnovu pravde i slobode moguća.

Mi se dakle nadamo :

da će Magjari kaniti se u Cislajtanijskoj šurovanja sa Nimecima ondašnjim, koji se već sada počimlju smatrati kao „dica patnje“ u Austriji, i koji ne samo da simpatišu sa težnjama Veliko-Nimacah, što im naposlitku zamiriti nemožemo, nego i otvoreno prite sa prelazom u Nimaćku, ako im se nepravedno gospodarenje njihovo ne održi;

da će Magjari podupirati težnje Čehah Poljakah i drugih narodah slavenskih preko — koji su svećano oćitovali, da „dvojni sklop“ (dualizam.) Austrije vrediti nemisle — ne samo stoga, što su ovo pridstavnici prave ustavne slobode, nego, jer ove podupiruć i kripeć stvaraju oni sebi saveznike za pridstojeću borbu protiv pangermanizma;

da će Magjari svoj upliv upotribiti da se Dalmacija što pre sjedini sa Hrvatskom i Slavonijom;

da će Magjari dalje ovde u Translajtanijskoj uvidivši nemogućnost magjariziranja doniti pravedan zakon „o ravnopravnosti narodnosti,“ pružajuć s' otim istima znak istinskog bratstva i spravedljivosti, a primajuć og narodah u Magjarskoj živceih kao uzdarje tesnu svezu prijateljstva i obrane, protiv pridstojećee opasnosti;

da će Magjari ozbiljno gledati da udese namiru sa trojednom kraljevinom na osnovu pravde i slobode, paktirajuć-namirivauć se sa cilim narodom, a ne samo sa nekoliko aristokratih i zavisnih činovnikah;

da će Magjari rišiti pitanje „krvave krajine“ prislušavši i uvažavajuć pravedna zahtivanja granićarah, koji stajahu vikovima na „mrtvoj straži,“ ne samo Magjarske nego cile Evrope, protiv Turakah, tih dinđušana krsćanstva, slobode i prosvite;

da će naposlidku Magjari moralno podupirati i simpatićno pratiti pokušaje istoćnih naroda, da se zulumata turskog otresu; i to ne iz „ljubavi krsćanske,“ nego iz svog sopstvenog interesa, tražeci u životnim narodima, a ne u truloj Turskoj saveznika, i pripravljajuć samo ulaz slobodi a ne despotizmu ruskom!

Eto vam naših nadah? Hoće te li iste ispuniti?

— — — — —
U staroj Numanciji biše zakon, koji bi one, koji „kažiput“ srušise teško kaštigovao, al one, koji bi ga poremetili sa smrću kaznio; „jer, veli pravedno stara kronika, manje je zloćinstvo koga o pravom putu u sumnji ostaviti, nego mu lažan pokazati.“

I mi evo ostavimo nedirnut „kažiput“ pravih interesah Magjarskih „kažiput“ opstanka njihovog; a koji ga „ruše“ ili „poremeću“, koji im lažan put pokazuju — neka ih Bog kaštiguje! —

Još jednu rić na poslodku. Ako bi nam ko htio da pribaci, da je pangermanizam ili panslavizam samo uto-

bodo

sa

rati

pa-

za-

u

vo

i

to

o-

r-

i

u

e

i

Na oclovanu platiti se 10 centima za svaki list, a za svaki broj 20 centima. Cijena je oglašavanja u ovom listu 10 centima po liniji dnevno.

pija, to neka prija pomisli, da je sloboda i ravnopravnost pre prve francuske revolucije — i načelo narodnosti pre italijanskog rata u očima mnogih utopija bila. U Subotici. Un vieux Bunjevac.

DOMAĆI POSLOVI.

Neznamo kako će se rat nimačko-francuski svršiti, al toje sigurno da će se prema uslovah pomirenja i naša državna politika upravljati. Usljed toga poklem u samoupravi triba da narod na svoju sudbinu državni upliv izvije s radostju smo razumili, što se neće izpuniti ona vist — koja je htela magjarski sabor samo posli sklopljena mira sazvati, Predsjednik Sabora Presvitli g. Pava Šomšić, po nalogi zaključka 5. Kolov. poslanike na nadostavljanje sjednicah na 22. Listopad pozivlje, što nam i s tim postaje draže : što će kako se pogovara, i Njeg. Preuzvišenost knez strogonski Pra Biskup tu prigodu upotribiti, i na da 20. Listopada Poslanike Autonomičke kat. ugarske crkve sakupiti.

Visoko Ministarstva. Obe polovine Austrijo-Magjarske države — u tome se sjednalo : da se novci povodom ustanka bokezka potrošeni, iz zajedničke blagajne uzmu. A ko bi se pak u budućnost potriboća taka troška pokazala, ondaće u svakom slučaju ministarstvo zajedničkim vićanjem odlučiti : odkuda će se vaditi.

Zauzeće Rima 20. Rujna.

Istina je, da kasno šaljem ovu vist, al što sam tako zakasnio, tom ja nisam kriv. Nego virujem, da ću mojoj dužnosti dosta učiniti, ako i sad nekoliko redi prid oči bunjevačkog puka stavim. Mislio sam odmah označiti zauzeće Rima, čim se ovaj kratak i krvav rat svršio, ali okolnosti take su bile, da se pisma slati nije moglo.

A zašto ja ovom radim, reće mi kogod, ta ova vist i tako je jurve po svem vilajetu razširena? To ja znam vrlo dobro; a takodjer i to : da mnogo novinah pravu istinu neće reći, te će svetog ota i njegove soldate na svaku ruku grđiti i što većma ocrniti. Daklem ja ne želim se prid svitom pokazati, nit komu oči zabliti: nego to jedno imam prid očima, da i naš puk dobije pravu vist ovog žalostnog događaja, koji nije moguće, da svakog virtog sina Majke crkve u srđce ne dirne. Mnogi će se radovat. Al ko su ti? zlotvori, a ne sinovi majke crkve.

20. Rujna u pet satih, kad je pozdravljenje stalo : najedanput zaurlikaše topovi iz sabora talianskog, te glas tako dadu papinskim katanam, da su tu, te što pria na mejdan. nek izadju, i tako, da se oprobaju. No to možete mislit, da ni papini soldati nisu linčarili, nego kao da si jih iz puške izbacio : svi na noge stajuć odmah odgovorase svomu dušmaninu. Što se dalje biju to se većma razgrijavaju, te žestje jedan na drugog tanad i lumbarde hitaju.

Taliani nisu na jedno misto udarili nego sa višeh stranah počeli su paliti na zidove Rima, odkale su se papini vojnici junački branili. Papina vojska nije imala više od 12 do 13 hiljadah vojnikah, dočim taliani priko osamdeset hiljadah brojaše. Gledajte sad koliki je različaj, to virujem, da ni čudit se nećete, kako su taliani papino soldate pridobili. Al ne mojte mislit, da su se papini soldati uplašili, te da su bili gotovi Rim u ruke dušmanina pridati pria, nego bi se oprobali. Od pet sati

do deset brez pristanka su padala tanad u obadva tabora, kao iz neba kiša.

Papa je izdao bio zapovid, da se odmah bitke manuju, te da bili barjak izmetnu : čim dušmani zid Rima ma na kojem mistu provale. To se i dogodilo. Taliani su zid provalili, a papin general bili barjak izmetne. General Charette nije bio tamo; gdi su zid razvalili, već na drugoj strani još je jako rušio taliane. Prvi general mu poslo list, te mu govori, da se mani, i da krv dalje neproliva. Al on neće, da se mani, već hoće da se baš osveti, i tako se još pol sata borio s nepriateljom. I samo kad je drugi put list dobio — pristao je al i onda je suze ronio, te govorio : zašto mu ne dopušte dalje se biti.

I tako se dogodilo, da su taliani u 11 sati već u Rimu bili.

Papini imali su dosta gubitka, al ni daleko kolik taliani. Jer njev je top uvik rušio, dok talianski mnogo put promašio, ter uzalud kroz zrak zviždio. Ali koće množtvu odoliti!

Papa sad ima pod sobom Vatikan i jedan mali komad varoše tako zvane : citta leonina, u kojoj još njegov barjak vijara i gdi još gospoduje, al dokle će i ovde ga u miru ostavit neznamo, jer se u taliane ufati nemožemo, i može bit lako, da će se i od ovog morat lišiti.

Svi inostranci, koji su u službi papinoj bili 21-og su se krenili u svoju domovinu.

Rim, 25. Rujna 1870. Jedan Subaćanin.

NOVOSTI.

— **Na moskavsko Odeskoj željeznoj prugi** toliko se ruski vojnici prinosu, da se ostale robe (espap) nemožu voziti.

— **Više je redi u novinah** spominjano : da je Garibaldi francuzom u pomoć oćo — to nije istina — jel košto se sam tuži u jednom pismu, zlokobna vlada pod strogom pozornoštvu ga drži u Kapreri.

— **Strasburg, najjaću francesku tvrdjavu** prideje general Uhrich — zlu poslugu učini francezima, jel prusi sad svu obsadnu silu upotribljavaju protiv Metzu i Parisu.

— **28. Rujna** svećanim načinom se otvorila prva srbska skupština u Kragujevcu. Taj događaj pobudio je sveoćbe veselje.

— **U Peštanski** vjerovatni krugovi pogovaraju : da se s grofom Antunom Szečen snuju dogovori — sbog jedne znatne činovničke Postoje, daljne visti drže : daje u tu osnovu i Preuz. g. Gjuro Majlath unitjen. Mal ako se neće izvit nećekani događaji, na polju naša državna života.

— **Rimski Židovi** — koje su Pape pod svoja krila dragovoljno primili — kada su ji u drugih državah progonili, u predstavki na Njeg. Veličanstvo kralja Viktor Emmanuela upredstavljenom svećano izjavljaju svoju radost — što se Rim učlanuje Talianskoj kraljevini — i izjavljaju — da su od ovog dana pristali biti Israelitjani već postaju Taliani i Rimljani — što je veoma lipo, al svakojako nam se vidi grđno : što u istoj predstavki oćituju : da su jim Pape gorke rane zadali. Ovakom prigodom razboriti ljudi — tako što neobićaju upletjat, jel je to uvrida svećanosti — a oni i odaju crnu svoju nezahvalnost.

POGLED U VILAJET.

Rusi već i netaje : da se oružavaju, i kucaju se u prsa, što su prikrsteni rukuh gledali kako se francuska,

Jedina po Rusku saveznica, o zemlju lupa. Al poklem i sami uvidjaju : da su se kasno probudili, zato razgledaju — di bi pomoći mogli steći u onom ratu, kojeg će tribati proti nimačke prije ili kasnije voditi, ova se po njevim dično oglašenim publicistom Fadževom ponudjiva Rusii u slavianom, od jarma, koji jim na vratu teži oslobodjenim, al sad već osičaju : da bi ovu pomoć veoma onesnažila odpora Poljakah, kod koji sve druge države imadu svoje stranke, samo jedina Rusia nema. Šteta što ovaj prosvitljeni duh neće da onaj mač pokaže, koji je u poljakom Rusii zadao tu ranu — koju bol već i zasad osiča, i kojaće svake godine po razjidjenju rane sve oštira postajati. Mi mislimo da se ova rana nikad donle neće izličiti : dok god Rusi zanat proselytisma narodnosti i vire tako nemilo uztirali budu, što više i svako kolino slaviansko — koga vodje nisu Rubeli zasinjeni mora od grljenja Rusie zebsti — jel ako se neboji za viru, a ono se mora stravititi za svoju narodnost, gradjansku i državnu slobodu, pa tako i obraženost, jel di nije slobode, tamo neima stalnog i temeljnog razvitka na duhovnom polju. Dok se Rusia od ostrag sa Siberiom pokaziva, donle na pouzdanost narodah nemože računat. Sebičnost daje se podmitit, glupost zavarat, al to su piskoviti temelji, na kojima se ne zidjaju ogromne za budućnost sgrade. A cili narodi — samo se tako daju voditi, ako jim se osigurava sloboda, i po ovoj duševni i tvarni napridak.

Austrianci mal ako ne unidju u mriže Bismarkove, znamo : da je 1866. godine ovaj Austriju iz nimačkog saveza izključao, premda se bojao : da u njenoj prisutnosti neće ujedinjenje nimačke pod žeslom Hohenzollernah moći izvesti. No sad Bavarci žele, da i Austria unidje, što mi scinimo da je to volja Bismarkova koju Bavarski kabinet, premda stim gosp. cancellar vlada, izjavlja, buduć je sad već sve u koloriz carski kola došlo, i ništa drugo nefali, već da i Austria unidje, pa onda sila nimačka Villima za Cara okruni, jel slavohlepnost nebi to mogla otpiti : da se Carom nimačke imenuje, dočim još jedan lip dio nimačke izvan kola carskog ostaje. S tim bi nimci košto po cilu Europu, tako osobito po Magjare Slaviane i Rumane još opasnii postali, al s druge strane Magjari bi prije do uvidjenja dostigli : da za nji košto i za druge nema druga spasenja, no jedino ujedinjenje sa Romani i Slaviani. Zato netriba našim državnikom kasniti, jel akose ovo sgodno vrime propusti, mogu i nama, ko jednoč Louis Filippu Francuskom kralju povikati : „veoma kasno“ jel dok nimačka svoja krila i svrhu Austrie razastre, strašno će nam poso oteščati — premda nemožemo dvojiti : da će ona Magjara kao osamljena izisti. Dočim bi slavianu ipak kaku takvu utihu, medju oporih rnkuh Rusah nalazili.

Sastanak Favreov i Bismarckov ostao je neplodan, primir pa zato ni mir nije ustanovljen — jel g. Bismarck želi jedan lip komad od francuske odkrojiti, i to veli zato : što unaprid znade : da košto francusi nisu Vaterlo ni Sadovu tako ni Sedan neće zaboraviti, poklem su do zemlje poniženi, nimačkoj dakle valja tako granicu prama francuske opraviti, da se francesah nemirnost po sili nimačkoj uzaptiti može. U prvi stolitja respublike rimske — sudbina takoje sastigla rimsku vojsku ko nikidan francusku onaje po jednim narodu u koritu visoki brdimah ograničena. — Dušmani imali su sad prigodu svu rimsku vojsku kamenjem potući — ili je pod strilom razoružanu odpuštati, da ji rimkinje od svojih gradovah od-

vijaju, al medju dušmani jedan stari reče : činili jedno ili drugo, skoroće drugi za njima poći, i nas nadvladati, pa krvavu osvetu iskati, već puštajmoji oružane, barem će se naše veledušnosti spominjati, i s nama se pomiriti. — Ovako daje Bismarck 1-og Rujna kod Sedana svojem kralju Villimu savitovo — tebi jake bedeme proti napadanja franceskog uz nimačku uzdigao — i miru čvrst temelj podvrgao. — Al sad poklem je francesku do živca ujio, nevirujemo da bi s Elsasom i Lotringiom nimačku osigurao — već poklem je ravnateljstvo republikansko francesko s druge strane na svakojaku naknadu pripravno, razborito bi g. Bismarck činio : ako bi ovu ponudu primio, i mir uklopio; jel bi se taj ovim načinom još kakom takom veledušnostju zepečetio; al odvalila se drugčie kako mu drago sudbina franceskog naroda, po ovom ratu, to znamo : da čemu rana na srcu ožlisdjena ostati.

Koja se neće drugim melimom, već samo od nimačke krvi sastavljenim izličiti. Bavarska i Vürtembergaska ne čekaju da se pod carsko žeslo pozovu, već se tom svoje voljno podvrgavaju, i Carsku krunu Villimu ponudjuju. Francusi neće da se pokore, već sve svoje sinove i sa strane pod oruže uzivaju, od 25 do 30 god. taki su već i iz Turske i to na Portinom trošku otišli, onima koji su gradjanski činovnici, ili vojnički častnici bili, mista će s platjom zajedno do njevog povratka osigurana ostati.

Česi primili su visoki odpis Njeg. Veličanstva koji su izdali na vićanje jednom odboru od 15 članovah sastavljenom, i dok ovaj svoj izvištaj ne opravi, donle se sjednice neće držati. Bečko ministarstvo sve je činjenice pokrenilo : da Čese u carsko više povuče, nada jim se u Carskom odpisu razvija : da će se kruni Venceslavoj stara čast povratiti, i na glavu Carsku u srid Praga svečano postaviti, na zajamčenje ustavni pravah českog naroda.

U Rimu je sastavljena junta (sbor) kojoj je pridana gradjanska vlast, da rukovodi glasovanje pućanstva, kojeće izjaviti svoju volju : dali je naklonito s Talianskom se u jedno državno tilo ujediniti. Ministarstvo kraljevsko je želilo — pitanje s izjavom osiguranja duhovne papalske nezavisnosti skopčati, al se tom junta protivi : da nebi pućanska izjava oblik uzela : koda bezuvitno nebi želila Talianskoj se ujediniti. Belgianci jedini pitaju svoje ministare s kojim pravom ulize Taliani u Rim, ovi jim pak odgovaraju : da se sbog svoje osigurane neutralnosti u tudje poslove nemogu pačati. U oni stranah franceske, dije krvavo hrvanje dvajuh narodah, pokazivase već strašilo gladi, kuće i štale popaljene, porušene; sve živine odhajkane, sinovi jel u francusku vojsku uredjani, ili s koli u sabor dušmanina odtirani, dakle neima ni živine za plug ni radinja za oračice, ni simena za ornice, za ornice koji se nebi smili nidoditi, da ne izoru tilesa umoreni — kojima su njive posiane. Sav svit poziva se da grozne suze koje teška iztiskiva nevolja prineskom ljubavi tare.

TRGOVINA I OBRTNOST.

* **Subotica 30. Rujna** (u petak). Od poslidnjeg mog izvešća, nije se oblik ovdašnjega trga u pogledu prodaje rane znatno prominio, osim što je kuknruzu cina dobrim na trag udarila, i zbog velike radnje dovoz je mlogo manji bijo no obično. Dali će u naprid življa biti

Ovom broju je nadostavljen jedan nadometak.

Nadometak 30-om Broju Bunjevački i šokački Novina.

prodaja, kako je put u Belgiju i Holland*) otvoren i kako je krajnje vrijeme da se ladje tovare? idemo da vidimo! Ono da nije žetva ove godine svuda dobro ispala, no bi trebalo ni malo dvoiti o tome: da već sad cina rani ne bi veća bila, ovako pak kad i oni krajevi kao Danska i Italija koje obično svagdar u svoju zemlju ranu sa strane uvozu — ove godine mogu znatnu količinu (quantum) i sami na stranu prodati, onda je vrlo mučno u napred navistiti, kakovaće prodja našim proizvodima za kratko vrijeme dopasti? Po svima izgledima reklibi, da ako baš odmah i ne bude velika cina rani, to najduže do prolića moraće skočiti, jer ne virujemo da će vrijeme dugo na miru ostati, sve da se danas sutra francusko pruski rat i uglavi. Istok neće i ne može biti na miru, sve donde dok ovako ne pravilno stanje stvari tamo postoji, jedna puška samo da pukne, pa je cila europska strana Istoka u tabor se obukla, i onda jedan treći mora da strada. Ko će i kada prvi tu pušku da opali? još se ne zna, ali je sumnjati da ruska flotta (ubojne ladje na moru) koja se po crnom moru kreće, za koju Rusija ište od Turske da može i priko zime tamo ostati, nije onamo masla radi stavljena, već prija će biti za to, da pokaje turske grihe!

Pešta, 4. Listop. Žito. Banatsko. Najslb. tšk. 83 fnt. vrd. 4 f. 70—80 n. najb. tšk. 88 fnt. vrd. 5 f. 45—55 n. tisansko, najb. tšk. 83 fnt. 4 f. 75—85 n. najb. tšk. 88 fnt. 5 f. 50—60 n. stolnobiogr. najslb. tšk. 83 fnt. 4 f. 75—85 n. najb. tšk. 88 fnt. vrd. 5 f. 50—60 n. bačko. najb. tšk. 83 fnt. vrd. 4 f. 70—80 n. najb. tšk. 86 fnt. 5 f. 15—25 n. Raž tšk. 78—79—80 fnt. vrd. 3 f. 10—20 n.

Baja, 1. Listop. Žito najb. tšk. 83 fnt. vrd. 4 f. 80 n. srid. tšk. 80 fnt. vrd. 4 f. 70 n. Napolica tšk. 78 fnt. vrd. 2 f. 93 n. srid. 76 fnt. vrd. 2 f. 83 n. Raž najb. 76 fnt. vrd. 2 f. 83 n. srid. 75 fnt. vrd. 2 f. 73 n. ječam najb. 66 fnt. vrd. 2 f. srid. 63 fnt. vrd. 1 fr. 90 n. Zob najb. 44 fnt. vrd. 1 f. 57 n. srid. 42 fnt. vrd. 1 f. 47 n. Kukuruz 90 fnt. vrd. 2 fr. 93 n.

N A Š A Č I T A O N I C A.

GAZDALUK.

Poljodilstvo.

Naprotiv, gdjeje zemljište slabije — poklem nije toli kriposti da se bilina za ono isto vrijeme na toliko razvije koliko joj treba da iz zimuje — valja više sime- na u zemlju metnuti.

K tomu još i to mora svaki gazda zabilježiti: da svaki stvor potribuje vrućine za uzdržavanje žitja — kako dakle vidimo, da se živine kad je studeno u čopor skupljaju, da se lakše zadržava ona vrućina koja se iz njeva tila izvija — takodjer biline moraju biti u najbližim doticanju da budu potribnom vrućinom proti studenu obranjene: ipak opet ne na toliko: da se suvišnom uguše — i radi ovoga dakle pozoran valja daje gazda, pa da više ili manje simena u svoju zemlju nepostavi, nego što njena narav iziskuje. Da je to njeva prirodna vrućina, kojem se međusobno podgojavaju, svaki čovik se može osvidočiti, samo neka pogleda u kolosik kudan je točak naišo, pa se više simena usulo, ili kakogod iz žaka na jedno misto izsulo, tu sbog guštine u jesen i za rana prolića sve bujno razte, na protiv koncem svibnja kad

*) Kraljevine na sivero — zapadu.

sunce ugrije, i spolašnja vrućina nadvlada, ona baš u guštjenoj bilini postane opasna — jel s onom od biline sdružena budne za život suvišna. Uslijd toga dakle: akoje sitva zakašnjena onda više simena treba posijati, da biline jedna drugu podpomažu svojom vrućinom — koja je tauuckoj bilini uvijek veoma potribna, nego snažnijoj — ipak paziti treba: da suvišno nezagustimo — jel će je onda svoja bujanost ugušiti.

Ima još jedan uzrok koji savetuje da se zemljištu više simena daje, i toje kada je poljodilac vrijeme za radnju odličeno propustio, i svoju zemlju od korova nije očistio — da ovoga sime neizklja i prostor za koristnu bilinu odredjen nezauzme, valja više simena posijati, da ga na svako mistance dotekne.

No koliko zrna po miri treba zemlji povratiti, toje teško odlučeno kazati — poklem je jedan izkušn Englez tvrdio: da na jedno jutro zemlje nebi trebalo više od šest ica zrna, akobi to tako znali razdiliti: da na svaku četverinsku stopu 6 zerni dospie. Ja pak po svojim iskustvu sitvu počimauć 15. Rujna u tornu zemlju 60 u dobru 80, a u lošu 100 ica usijem — koje ica svaki dan sporim, i to kod oni 60 s jednom po stotinu — kod 80 jednom i pol a kod oni 100 s dvi po stotinu. Raž o kraju kolovoza i to oma po 80 ica počimam sijati, i po razmirju gori rečenom nadodajem.

Glede dubljine — u koju treba da zrno dolazi, takodjer su se mnenja kod poljodilacah uvijek različila, i odud je mogo nastati onaj zao običaj: da su dvaput sijali, jedno zrno ozgor a drugo ozdol t. j. zaorali, čemu nije razloga naći, ako onaj nebi hteli primit: što bi se esapilo, da bise pola dubljine po vitru i tako odmela. Dakle po mojim mnenju — ne samo da nije koristno pod brazdu sijati, već je i škodljivo, jel prvo ono zrno: štoje dublje palo, uvik se kasnie krene, dakle neće se s onim izjednačiti, što ozgor bivši prije iztira i osnaži, drugo dublje bivše više snage treba, da se može vrhu zemlje uzpet, i zato od te više potroši na klicanje, sbog toga mu manje ostane — na razvitak biline.

Uslijd čega sve sime od ozgor valja, i to podjednako sijati, da praznine nebude, jel dije ova tamoće biti korova, radi toga, svakom čoviku koji 150 jutarah posiduje već bi trebalo stroj s kojim se na rede zrno sije posidovati; ako pak nije kadar to sebi nabaviti onda neka sitno ore, i tako udešava: da zrno nikad dublje od 2. palca neupane, od koje dubljine kad se obično pol palca oddrlja ostane 1½ palca — najshodnie dubljine, u kojoj po iskustvu pruski gazdah najbujnie razte bilina.

Ante Szabely.

Bunjevačke i Šokačke Divojke.

Ništa nije grdnije, već starijeg čovika razljutjena viditi, premda u njem običajemo ko u jednom bistrom jezercu mir i pokoj gledati, ipak teškose i stariem održati, kad ga u srce bocnu. Nikidan našose jedan razuzdani čovik koji se usudio u oči mi tvrditi: da Bunjevke i Šokice nisu lipe, tko zna kako mi je srce s ovima sljubljeno, čudice se kako ga u onaj čas nisam na mejdan izazvao. No poklem u obraženom svitu živimo, trebalo je sve uzice zategnuti, i za razloge pitati, šta je moglo ovom dušmaninu povoda dati: da naše krasne tako drzovito napadne.

Nije fajde trebalo ga je saslušati, on reče: kad tko traži lipotu — odaje: da ju neposiduje, a bunjevke i šokice traže lipotu, jel još mladjanje jidu sol, ili baš kreč da budu blide, i koje to nećine a one se bililom, a druge

rumenilom maljaju. No to nitko nemože tajiti : da košto bogat ne traži već posiduje bogatstvo, tako ni onaj tkoje lip netraži lipotu.

Ipak premda sam to pripoznati usilovan bio, al proti drugog do poslednjeg pera ću se braniti. Koje kadkod vidio da naše divojke sol i kreč jidu, ta kreč kad do vode dodje upali se i štoje u nutri ogori, takodjer i sol suvišnja pali i grize, dakle pokvari sastav krvi, i zametne klicu bolesti — kojaće se priko sveg života povući. Koje čuo da se bunjevke i šokice bile ili rumene — kad svaka želi svoje umiljato lice, bile zube, do kasne dobe zadržat, a toje već uvižbano : da onima koje se mažu : lice pogrubi — koža postane tamna — namrskana, zubi pocrnu, i želudac oslabi, morala je dakle zavidnost zasiniti toga dušmanina oči, i nije pozno naš ruvet, već je to zlo na njeg potvorio, ta naše bunjevke ni kosu, a još manje obraz mažu. No veli on da još i više znade, po njemu, lipota nesastoji samo u obliku, već i u odjelu — pogledajte reče taj jednu bunjevačku divojku — kakav je ili kamjoj struk? glavu uveže maramom i zakrie svoje vedro nebo — t. j. otvoreno čelo — s kojeg bi tribalo da bištre — kao zvizde oči trepte, i u lito samo da pokaže množinu zlata, navuče kumašnu, ili svilenu rekliu — nu ova je izgubila lice po zlatu, a ruke svoj kraj po reklii, niže bi tribalo struk viditi, al taj na tolikoje suknjami obtovaren — da vid čovičjeg oka ni blizo ga dostići nemože; dakle može biti suknja, reklii, zlato srebro lipo, al nije lipa bunjevka koja je to bez ukusa na se natovarila. Naravje lipote : da što manje ruha na se meće, da se svojstvo tila nebori, zato su bunjevke prije pletenice nose, da pod nevinim vincem sva glava prosta, i čelo otvoreno ostane. Sadanje naše bunjevke veli — izgledaju kao turske bule, može biti da bi se i koja — lipa našla, al poklem je svaka zakriljena — ne nose na sebi znak lipote.

Nu još ni sad mi nedade odahnuti, već slidi — ta bunjevke same odaju da nisu lipe : jel u odilu ostavljaju kraj bunjevački, kojije struk pokazivao — i pokušavaju svoje odilo — na sliku francusku prikrojavati, koja teži s haljinom — oči gledaoca zasinuti. Ta ni kosu već ne pletu u vinac, pod kojim je sve lice otvoreno, već natrkivaju na modu francusku di su vlasu naduvani — pod kojima se lice skrrije, jel se boji dali se ne oda da nije svoje već zajmljeno. Bogme nasve ovo nemadosmo što odvratiti, jel da smo tajili oma bi nam gradove i sela, akobi tribalo još i obiteli navadjo, dakle bolje je bilo pripoznat, s primjetbom da to čine samo bogati bunjevacah kćeri, na koje da mogu roditelji, još bi i koji lanac zemlje privezali, jel premdaje zastario običaj dukate na vratu nosit — s kojima — se obilnost dobarah očitovala, sad hoće da zlato na svilu i kumašu toware, buduć siromaštvo i bogastvo neda se zatajat.

Mislilo sam da ćuga se oparat, al nehti ćutit već slidi : svaki mora po izkustvu znati : da što je pod cinu to se baš svakom nevrza prid očima. Kad su još bunjevke i šokice lipe bile, jel tko vidio koju noćom na sokaku — a sad su na jednoj i drugoj čoši, i priko polnoći.

Još onda veli kad se svaki milo u njevom licu ogledao — sakupljene drugarice uz radnju pivaše krasne pisme kojima se stari delie proslavljaju. A sad na čošam dangubeć van očih svojih materah — ne pivaju, jel neznadu, već uz koje kake prikovratne stihove uzvikivaju, da se pošteni ljudi stide najić, i prikriju lice još i u tamnoj noći, pošto i tako nebi vidili na licu mladeži onu čednost, koja je tako prije bunjevku i šokicu dičila.

Prije ako bi tko htio slikovat nabožnost, koja Božijem oku godi — uzeo bi bunjevku ili šokicu za primer, sad u nedilju i svetak pod misom i pridikom nemoj ići u crkvu ako želiš mladež viditi, već zadji samo okolo crkve tamo ćeš ji naći, dise razgovarati — i cirikaju. Prije kad su išli u crkvu toje bila dika, kad je divojka pod pazuvom knjigu nosila, ej sad joj mista nenalazi, jel bi se koja mrska lako pomrsila a i na štobi? — kad se u crkvu nedje da se Bogu moli već da se razgovara.

Sačuvaj ti Bože dabi prije koja u crkvi progovorila — jel mama bi od stida pod zemlju propala, da su joj kazali, da je njezina kei koga u crkvi smutila.

Kad god je ono misto gdi su divojke sakupljene bile, kao ružicam posuto — nevinostju svakog zadahnulo, sad kad nehotice koju posluneš srce si te za grozi — jel još i psovke pa i to grdne čuješ.

No nisam mogo ovom dušmaninu kazat da mi je već dodijalo, i srce veoma uzkipilo, al tako sam se osiće, ko dužnik, kad ga od svih stranah sakupe da plati — a on nezna odkud da izvadi. Htio sam ja da zaniječem, al palo mi je na pamet, neće biti dobro, jel akoje istina, bitiće veća smutnja, jel na dokaz izpisaće još i imena.

Jedva sam dakle čeko da ga se možem kurtalisat, prošo sam ko francusi — izprva kostrušio sam se da ću ga razlozi satrt, i eto najposli radovah se — što ode, jel šta bi bilo, ako bi još i imena navadjo — akoje već kake sramote trpit, bolje je da ostane u narodu, i svem svitu se neiztrubi.

Ništo o obuci u našoj školi.

Zakon školski od godine 1868. u 58. §. veli : da se svaki učenik obučava u svomu materinskomu jeziku, — pa zato, da se u obćini takovi učitelj umisti, koi je u stanju dotičnim jezikom obučavati. Na temelju ovoga paragafa pravedno osnivam moje misli, koje slidećimi izrazi na javno stavljam i velim : da se u naše bunjevačke i šokačke škole uvedu učitelji, koji su nesamo magjarskim jezikom valjano izobaženi u obuci pedagogične struke, nego koji su takodjer i u našem i to barem koliko književnomu jeziku višti, te kao takovi i sposobni za našu školu i obuku; ričju : prilagodani i shodni za naš mladi naraštjaj. Svim našincem neprišapćivam, nego na sav glas trubim i velim : Dobro i oprezno imamo paziti, na koga ćemo pouzdano osloniti mladež nam i obuku mu. Od učitelja vrlo mnogo zavisi od njega zavisi budućnost mladeži, koja se ima ukazati licem ili u svojoj lipoj odori uzvišenosti, ili pako u svojoj golotinji siromaštva i kukavštine

Naš puk, naša škola nije za učitelja, nego je on za nas, za naš narod, za našu školu i obuku odabran, te punim uvirenjem pozvan i postavljen na to : da uči; izobrazava um, srce i duh mladoga naraštjaja; da mu da obraz i lice, te da ga vodi u kolo čovičanske uglednosti i vridnosti, a napokon na admireni stupanj uljudbene prosvite, na što su nam ditca stvorena i pozvana.

Dočim puk izabira i plaća učitelja, doslidno ima posvetjeno pravo na to, da iztraživa od njega plod u svojoj čistoj slasti uzvišene zadaće. A to se drugčie postići nemože, nego samo ako učitelj u prirodnoj slasti jezika podučava mladi rod puneći mu milinjem utančana čuvstva. Indi, nije tomu dosta, da učitelj u našu školu bez valjane priprave i vištine stupi s magjarskom knjigom, jer lahko može misto kripke hrane čista žita, nespretno pružiti ditci suhoparnu plivu. Ili zar nije tomu tako? Evo me živa svidoka! Baš sam skoro čuo u šokačkoj

školi ovako nespretno pridavanje, za primer navadjam samo računstvo. Dite kod zadaće odbitbe (odbijanja) po napisanih pribrojnikah reče: podvući ću žicu, — uzajmi ću od bližnjega komšie. — Pak još slušati kod množenja, diljenja, i još više kod slomakah, imenovanja računstvenih čimbenikah i česticah računstva, tu ti se slušajuć grsti, pak se krsti.

A što se tek može čuti kod pridavanja mirstva¹⁾ (mérta) silo-slovja i drugih ostalih školskih predmeta, koji se imaju i baš moraju predavati u slid propisa 55. §. školskoga zakona?! — Odkud slidi pravedni zahtiv, da se u koločkoj preparandii uzme strogo u obzir naš jezik, naša knjiga, (gdi će se mislim dosta hladnokrvno njegovati), ili barem da se naši učitelji imajući pred očima i pri srcu narodno veličanstvo, čuvstveno se zauzmu uz naše knjige, te da se prvo sami vrimeuom svestrano izobrazu,²⁾ a po tom izobrazu nam mladi nastajaj. A to je pravo zahtivati (želiti) od naših učiteljah, jebot su oni prvi i neposredni zastupnici narodnjega uzgoja.

Krasulja. *)

Kad veselo Tvoje lice	Ali jedno, moje zlato
Prvi put se meni kaza,	Mora da se prigovori:
Ljubeznoga od poraza	„Ti si janje umiljato,
Ljuto ciknuh, Gospojice!	Al nemilu Bog te stvori.“
Ciknuh ljuto, ali zašto?	Gle! pod vedrim tamo čelom,
Bog i duša zaboravih;	Što se svieti, što se leska,
Znam da samo u ljubavi	Ko danica da nebeska
Srdašce mi tuži tašto.	Kolo vodi zorom bilom?
Ljubezna si, moje zlato,	To su lica moga zlata,
Ko ljubica, kad o zori	Mog života zora to je,
Postidno i umiljato	A očiali ono dvoje
Mirisavi skut raztvori;	Danica je umiljata.
Kao gugut sretnih dvoje,	Sretnijom se stog dušica
Kada duša dušu grli,	Od blaženih svaka zovi,
Ko pjesmica, što ju s' hvoje	Koju griju traci ovi,
Zapjevao slavulj vrli.	Njene oči, Njena lica.

SLOVNICA.

O pravopisu bunjevačkom.

(Odgovor na član: „O bunjevačkom jeziku“.)

Što se bunjevačkog i hrvatskog jezika dalje tiče: ta dva jezika, koliko ja znam, skoro su sa svim jednaka u svačem, ako valda izuzmemo jekavštinu. Mi Bunjevci, koji smo pod ovim imenom poznati valda bez iznimka s ikavštinom divanimo. Što se pak hrvaštine u toj stvari tiče, moju sam misao u 14. broju izrazio, al ta se gosp. Vuk—o—ću ni malo nije dopala, i nije mogao propustiti, da protivnu tvrdnju nestavi. Premda meni udes nije poklonio onu sriću, da sam mogao sam u Hrvatskoj, Slavonii i u drugih srodnih državah hodati, pa da sam mogao moju tvrdnju, kao svoje iskustvo plemenitima čitaocima pokazati, nego morao sam zadovoljan biti

¹⁾ Mirstvo Ivana Pexidera imam pri ruci. Može se dobiti u Zagrebu Računica Vikoslava M. Goluba. — U Beču il Zagrebu „Računska Vižbanica“ za seoske učionice, cjena 16 nov. u Budimu „Metodika napametkoga Računstva“ za vezbanje najshodnija Računstvo napamet za narodne učitelje Mažik 30 nov. u Zagrebu.

²⁾ Ako magjarskih učionah učitelji rieše školska pitanja magjarskim jezikom, a nišćkih učionah učitelji rieše jezikom nimačkim, nije li pravedno željeti, da i naši učitelji rieše našim jezikom? odkud da se vidi i doznati, na kolikim stupnju razvitka stoje.

^{*)} Pod tim bih imenom želio sve svoje pjesme u Vaših Nov. objelodaniti.

s tim — i mislim da sam čistom dušom mogao činiti — što sam se na znanost i poštenje takog muža oslonio, koji je misao svoju o istoj stvari u srdeu Hrvaštini, u Zagrebu izrazio, priobćio u jednom književnom listu, o kojemu možemo već kazati, da je toga jedan višnji cilj i književnost razvijati. Ime plemenitog, učenog, u književnosti vrlog i poznatog muža je Vinko Pacel. Nije se bojao ime častno s tvrdnjom priobćiti, što nebi bio učinio, da tvrdnja njegova, kao svoje iskustvo nije istina, barem nebi činio to tamo, gdi ga svaki pozna, i gdi je kao sam kaže 15 godina učitelj bio. Mislim dakle, da se možem slobodno na njegov osloniti i njegove riči čitaocima prid oči staviti iz pomenutog književnog lista „Drago-ljuba“ (1868. broj. 8.) gdi je tvrdnju svoju ovako izrazio: „Dokaz, da je ě (ječ mu ime) u Hrvaštini dvoglas, da se dvojako izgovara, da se dosljedno prema izgovoru dvojako razliko i pisati mora.“ U dokazu te tvrdnje pak štijemo: „Svakako pako prisiljensam očitovati da je 1+1=2 t. j. ie su dva glasa i je (od ječa) su dva glasa; doklje tko ovu istinu nepobije...“ Ja drugčie neznam razumiti, šta je dvoglas t. j. dva glasa (1+1=2) nego da se ne samo pišu dva slova, već se i izgovaraju — divanim o našoj stvari —; jer drugčie nebi mogao bio bio častni gosp. V. P. reći, da su ie dva glasa, i je (od ječa) su dva glasa. — U ostalom, ako Hrvati tako izgovaraju pomenuta mista kako se izpisuju, onda su se brinili za sebe, a za druge barem za nas, kako ja stvar razumim nisu. Ako pak stojati može i stoji tvrdnja gosp. Vuk—o—ća, da kao kod nas u Bački govori se i sikavštinom i sekavštinom, tako i u Hrvatskoj, onda moraju i Hrvati ikavci s nami zajedno kazati, da se je brinilo zahtivanju iz narave ekevaštine tekućemu zadosta učiniti s pravilom utemeljitom veleć: gdi se i pisalo, nek se piše odsada ie i je dodajuć kratko prosvitljenje: da kad se triba ie, kada pak je pisati. Al nek tko upotribi oto pravilo u ikavštini neuzmeć u račun i u pomoć ekavštinu; jer mnogi ni nepoznadu ekavštinu. Tih bi morali svaku rič prid sobom imati i naučiti, jer inače nebi znali pogoditi, kada triba ie, kada je pisati, kada i ostaviti. U štivenju, istina, nebi našli nezgode, to bi pače lakše bilo, kao dosad, jer bi kazali, nek se je bez malo iznimka valda, kratko stije, a ie uvik dugo, uz toga nek se i ie i je izgovori: i. Al čovik nije samo na to zvan, da štije, nego da i piše. Tko pako nepozna ekavštinu, neće znati, da u ričih n. p. svit, vikovičnost i. t. d. ekavština izgovara e misto i; ako pak to tko nepozna, neće znati kojeg i da piše ie, kojeg je, koji da ostane i. Mislim, da je to dosta jasno. Ako bi dalje svakako htili poznato pravilo i u ikavštini upotribiti, onda drugi način nebi imali, nego kako sam kazao, morale bi se sve riči, u kojih se nalazi ekavština spisati, koje bi posle svaki, tko ekavštinu nepozna, morao naučiti, te bi mu još morali kazati: brate u ovih ričih češ ovaj „i“ pisati akoje t. j. dug: ie, inače je; il bi svaki, tko nije dosad uvižban bio u ekavštini, morao točno nju naučiti; il bi napokon taki morali filologiju marljivo učiti, što svako, kako bi se moglo učiniti, neznam.

Gosp. Vuk—o—ć veli, da je znanstvena književnost magjarska pravopisna pravila dala, po kojima svaka naričja mora pisati. Jest, to je istina, al je književnost magjarska i stvorila taka pravila, koja nikakve nezgode nisu u utrobi svojoj nosili, i zato su bila u književnosti magjarskoj najkoristnija; koja još dalje prozboriti, volim, da je suvišno, jer valda nebi svakog, tko iz bližeg nepozna taj jezik. zanimivilo.

Ako častni pisac svog više puta rečenog člana još jedan put prošije; opazit će, da se je na jednom mestu tako izrazio iz čega može, pače mora sliditi, da bunjevački jezik mora od hrvatske književnosti stanovita pravila primiti; malo dalje pak veli, da je kadkad dobro po onima pisati. Tu skoro sam sebi protivno govori. U ostalom, tako pravilo, koje se samo kano iznimka potribe i po volji pisca se il odbaci, il se u život prinese, nisam nikad pripoznao nit ću u budućnost pripoznati, tako isto će svaki, dapače i sam častni gosp. pisac misliti, ako stvar još jedanput protrese.

Nemožem šutkovicom odbiti primera gosp. pisca za uglavljenje svoje tvrdnje donetog, koji vrlo malo il baš ništa nedokazuje; jer veoma ubog mora biti onaj pisac tko tako zamrsi riči u pisanju, da se samostavnik (substantiv), glagol (verbum) od pridavnika (adjectiv) i. t. d. nemože razlikovati; a s druge strane veoma ubog mora biti i onaj čitaoc koji je zvan na to, da tako razloži izreke, ako bi u onu nezgodu pao, da nebi pridavnika od glagola i. t. d. razlikovati znao. Pogledajmo dublje jezik magjarski, kojeg gosp. Vuk—o—ć toli ljubi spominjati; ili pogledajmo nimački, latinski franceski il ma koji drugi jezik, svagdi ćemo take riči naći, koje u jednoj i istoj formi više stvari znamenuju, il koje se u jednoj i istoj formi sad kao samostavnik, sad kao glagol i. t. d. pokazuju; šta se sve iz kontekta poznati može, i poznati mora. I ako je častni gosp. pisac, glede naše stvari najtežjeg primera doneo — jer je u takim slučajju to običaj činiti — onda je suvišno bilo čvora odrišiti, jer bi ma i ja mogao bio to lako učiniti. Takih primera možemo bez broja doneti, ne samo glede ovog pravila, već i glede drugih pravila, koja se ni iznimka nemože zvati, pa zbog tog ipak nam se nije slobodno pobuniti, jer kud bi inače prispili? N. p. Ja sam sam izgubio. Kakvi je dio od govora prvi, a kakvi drugi „sam?“ Jaću uvik protivno moći reći. Zato ovaka primera nedokazuju ništa, il baš veoma malo.

Što se moje tvrdnje tiče, mnogo bi bilo od mene misliti, da se ona nemože pobiti, i da se nemože bolje pravilo iznaći; nek mi tko bolje, lakše pravilo pokaže i ja ću moju tvrdnju odmah baciti, te bolje pravilo upotribe. Al dok se ugodnije pravilo nenadje i dok se to neprimi, dokle možemo, pače moramo kazati, da svaki onaj bunjevac, tko bunjevački pisajuć ne upotribe ikavštinu, griši, i ruži jezik našto mora gosp. Vuk—o—ć dopustiti, jer su svi bunjevci, ma su kakve velike znatosti bili, dosada po ikavštini pisali.

Bacimo još jedan put oko na član „O bunjevačkom jeziku“ i radosno ćemo viditi plamteću ljubav plemenitog pisca prama naroda svog, jer riči kazuju, što srce čuti. O da svaki bunjevac tako čisto, virno ljubi narod svoj, svoju domovinu. da svaki bunjevac tako misli i tako vikne, kao častni pisac; „Neka bude svaki viran član domovine, ali neka nezata je ona mlika, koje noje sisao, neka nezaneke onoga jezika s kojim bi odgojen i odhranjen od kolivke počamši tia do doba zrilosti;“ da svakog bunjevca srce tako vruće kuca od ljubavi prama jezika, domovine i naroda svog: onda, onda znam za cilo — nebi se tribalo bojati da će propast krila svoja više našeg jezika razširiti; onda bi od dana do dana veća sjajnost i slava naš jezik dičila; onda nebi morali s jednim slovenskim piscom kliknuti: „Franceski, nimački znati je slava, a slovenski znati je sramota,“ nego bi mogli kazati i hrvatski, bunjevački znati je slava. Mirko Pekanovich.

NA ZNANJE.

Braći zemljodilcima.

Po najnovijem sustavu u Švajcarskoj sgotovljene, a kod nas usaršene vršionice (mašine za vršenje) mogu se po izvornoj cini samo kod dolipodpisanog društva dobiti.

Svojestvo ovi vršionice slideće je: Po učinjenoj probi može se u ovo vrime na dan sa četir čovika ili ženska i dvoje dice pokraj dva sridnja konja do 70, a na dužem danu i do sto krsta ovrći, dva jača konja olako sav poso obavljaju.

Stroj ovi vršionice vrloje prost tako, da ji svaki po malom uputstvu namistiti i udesiti može, a poso je na njima vrstan, od čistog čelika prve kakoće sgotovljen koga ni jedna druga tvorinara dati nemože.

Cina je mašine zajedno s alatom: u Pešti 420 for. — u Segedinu 430 for. u Novom-Sadu i Starom-Bečeju na agenciju postavljena 440 fr. s izbacivanjem slame na stranu (bez čega može biti) 50 fr. više.

Ovakovih vršionica još do danas u Ugarskoj nema i pošto su vrlo proste, to su za sridnje gazde zaista i najprobitačnije.

Svaki, koji bi želio ovakovu vršionicu imati, neka se odma obrati na podpisanog društvenog odpravnika sa kaparom od 50 fr. od kud će ju za 8-dana moći dobiti. — Zaostatak kupovne svote polaže se, kad se vršionica primi; — po okolnostima moći će se u plaćanju i nika olakšice učiniti. — Ko može 20 dana pričekati dobi će sa 40 fr. jeftinije.

Posredstvom istog društva mogu se savršene parne vršionice od 4, 6, 8, i 10 konja snage pod probitačnim uslovima i umjerenoj cini pouzdano dobiti; — osim toga u stanju je podpisato društvo sve druge zemljodilske sprave sa jamčevinom po fabričkoj cini nabavljati.

Ove naše opisane i preporučene vršionice (mlatilo) imaju i tu prid svih drugih dosad poznatih mlatilah prednost, što ona sbog nepogodnog sklada teško se kretju najskole u ovako vlažno vrijeme, i kada tvorinar veli daje na 4 konja ustrojena vršionica, onda ćeš morat sigurno na osam se pripraviti, pa još tima više jednog priko nedilje prigoriti.

Dalje drugi tvorinari uspjev ovećavaju, kad svoje vršionice nukuju — dočim mi toliko obećajemo što svaki poljodilac može dostići, t. j. 70 krsti na dan — kada smo sigurni da višt radinj i 90 a na litnjem danu i 120—140 može ovrći.

Nije drugčie ni sa sećkanicom (Häckerlingsmaschine) vele da je mogu rukovoditi dva čovika — dopuštjamo jedno pol sata — al posli će odbići, i nikaki nadničar neće se je prihvatiti, dočim onaj koji kupi našu vršionicu ima spravu i za rukovodjenje sećkanice, koja ipak mora od nas biti nabavljena, jel druga bi morala se priustrojiti. Cina se malko prominjiva s bog nestalnosti vrline srebra.

Sve naše poljodilske Sprave izdaće se skoro naslikane. — Stovarišta po svoj prilici bitiće u Pešti Beču, osim ovi namiestići se po omanjih naši gradovih — tako da ji okolina može što lakše nabaviti.

Za sad glavno odpremištvo je kod **J. Manojlovića u Sz.-Tamas** kuda valja pisma i naručbine upravljati kao društvena odpravnika.

Jovo Manojlović.